

שיהיו האויבים נכבשים יהיה זמן של בהניח, ומשו"ה נתחייבו במצות מחיית עמלק.

ביאור ענין הריגת אגג מלך עמלק בהפטרות פ' זכור (שמואל א' טו, לב-לג) ויאמר שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק וילך אליו אגג מעדנת ויאמר אגג אכן סר מר המות, ויאמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך וישסף שמואל את אגג לפני ה' בגלגל.

והקשה הגרי"ז זצ"ל דמלשון הכתוב נראה ששמואל הרג את אגג משום דין רוצח, מדהקדים לומר לו קודם שהרגו כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך, והיינו שהרגו מטעם שהוא רוצח, וקשה דאמאי לא הרגו שמואל לאגג משום מצות מחיית עמלק. ואין לומר דבאמת עיקר דין מיתתו היה משום מצות מחיית עמלק, אלא דמה שאמר לו שמואל כאשר שכלה וגו', הוא טעם למה דהרגו בסייף דוקא [והיינו] וכדכתיב וישסף שמואל את אגג והיינו בסייף שדין רוצח בסייף], זה אינו דהנה בילקוט (שמואל רמז קכ"ג) איתא ר' שמואל בר נחמני אומר בדיני עו"א דנו לא בעדים ולא בהתראה, עיי"ש. הרי דכל עיקר דין מיתתו היה מדין רוצח כדין ב"נ שלא בעדים ושלא בהתראה, דבדין מחיית עמלק לא היה צריך לומר זה כלל, ועוד נראה דבאמת גם דין מיתת עמלק הוא בסייף כדכתיב ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, וכל היכא דכתיב לפי חרב היינו בסייף וכמבואר בסנהדרין ס"ז ע"א ברש"י ד"ה מה להלן בסייף, עיי"ש. ואמנם מפורש כן בשמואל (שם ח) "ואת כל העם החרים לפי חרב" הרי דמיתת עמלק הוא בסייף, וע"כ דכל דין הריגתו משום רוצח והדק"ל.

ועדיין נ"ל דבאמת הרגו משום דין מחיית עמלק, ומה שאמר לו כאשר שכלה נשים חרבך וגו', הוא משום דכך היא צורת

והנה לשי' הסמ"ג א"ש מה דקשה מפני מה היה צריך שאול נבואה מיוחדת של שמואל להלחם עם עמלק, ורק אחרי הנבואה הלך שאול ללחום עם עמלק, והרי מצות מחיית עמלק היא מצוה מה"ת שנתחייבו בה בכניסתן לארץ, אמנם למשנ"ת בשי' הסמ"ג דהמצוה דמחיית עמלק אינה אלא בזמן שהוא בהניח בפועל. א"כ א"ש דבזמנו של שאול הרי עדיין נלחמו בני ישראל עם שאר העמים שסביבותיהם ועדיין לא הגיעו למנוחה וכמבואר בספר שמואל שם, וכיון שלא היה מצב של בהניח בפועל מאויביהם מסביב, לכך לא נתחייב שאול למחות את זרע עמלק, משום דחסר בתנאי חיוב המצוה, ומשו"ה היה צריך לנבואה מיוחדת מאת ה' להלחם בעמלק, ונאמר לו בנבואה זו שעכשיו הוא מצב של בהניח, ודו"ק.

ולהשיטות דחולקים על הסמ"ג יש ליישב כמו שאמר הגרי"ז ז"ל דלכך ה' צריך ציווי מיוחד, לפי שכל עיקר המצוה היא רק כשתבא נבואה מאת ה' להלחם בעמלק, וזהו שאמר הכתוב "מלחמה לה' בעמלק" דכל מלחמה בעמלק לא יהי' אלא עפ"י נבואה מה', ולכך לא נלחם שאול עד שנצטוה מפי שמואל, (עי' ח"י הגרי"ז סטנסיל, שמואל). אמנם זהו חידוש גדול לומר כן, דבכל פעם יהי' צריך לנבואה מיוחדת מאת ה' כדי להלחם בעמלק, דבפשוטו החיוב להכרית זרעו של עמלק הוא גם בלא נבואה, וצ"ע.

*

מחמת השנאה וכמו שכתב הרמב"ם בסה"מ מ"ע קפ"ט, ונמצא דמה שאמר לו כאשר שכלה וגו', קאי על מה שעשה עמלק לישראל בשעת יציאת מצרים, ולא קאי על אגג מלך עמלק אלא על עמלק עצמו, ועי"ז זכר מעשה עמלק ונתעורר שנאתו אליו, אולם כ"ז הוא דוחק דהא בקרא נאמר כאשר שכלה נשים "חרבך" משמע דקאי על חרבו של אגג, וע"כ דהרגו משום רוצח ולא משום מחיית עמלק, והדרא קושיא לדוכתיה אמאי לא הרגו מדין עמלק*.

והנה הג"ר יהושע הורודנער זצ"ל אמר לתרץ קושית הגרי"ז עפ"י שיטת היראים דמצות מחיית עמלק מוטלת על המלך ולא על העם, [והגרי"ד הוסיף דיש להוכיח כן ממה שנאמר שם ויאמר שמואל אל שאול אותי שלח ה' למשחך למלך וגו' ועתה שמע לקול ה'. דלכאורה מדוע הקדים ואמר לו "אותי שלח ה' למשחך למלך", וכי אם אינו מלך ולא נמשח על ידו אינו חייב לשמוע בקול ה', אמנם לשיטת היראים דמחיית עמלק מוטלת רק על המלך, א"ש דלכן הודיעו דכיון דנמשח למלך המצוה מוטלת רק עליו מפני שהוא מלך. אמנם הגרי"ד אמר דיש לדחות ואין מכאן רא"י, דיש לפרש כוונת הכתוב עפ"י מה שאמרו בסנהדרין כ' ע"ב ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, מינוי מלך, מחיית עמלק, ובנין בית הבחירה, ואמרו שם דמינוי מלך

צריך להתקיים קודם מחיית עמלק, וזהו שאמר לו דאחר שמשחו למלך ונתקיימה המ"ע של מינוי מלך, א"כ הגיע הזמן למחות את עמלק]. ומשו"ה לא הרגו שמואל מדין מחיית עמלק משום דמצוה זו מוטלת רק על המלך, ושמואל לא היה מלך ולכך היה צריך להורגו משום רוצח, ואף שאול לא היה יכול להורגו דלאחר שאמר לו שמואל כי מאסת את דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל, ועוד הוסיף ואמר לו קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך "היום", שוב בטל משאול דין מלך ולכך גם הוא לא היה יכול להרגו מדין עמלק, עכ"ד.

אך הגרי"ד העיר ע"ז דבודאי עדיין היה לשאול דין מלך, אף לאחר שנאמר לו קרע ה' ממלכות ישראל מעליך, (ואחד הביא ראיה לזה דהא שאול ביקש משמואל כבדני נא נגד עמי ונגד ישראל, והיינו משום דין כבוד המלך). דמצינו (שמואל ב' א, יד) שאמר דוד לגר העמלקי איך לא יראת לשלוח ירך לשחת את משיח ה'. הרי דדוד קראו לשאול אף בשעת מיתתו משיח ה', וא"כ עדיין תיקשי דהרי היה יכול שמואל להרגו מדין עמלק.

ואמר הגרי"ד ליישב קושית הגרי"ז דהטעם שהרגו מדין רוצח ולא משום עמלק, בהקדם מה שאמר הגר"ח לבאר הא דכתיב שם ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה

* אולם עי' בפסיקתא רבתי דרב כהנא (פרשה י"ב אות י"ג) דמבואר להדיא דהאי קרא דכאשר שכלה נשים חרבך, קאי על מה שעשה עמלק לבני ישראל בצאתם ממצרים, וז"ל וישסף שמואל את אגג ר' יצחק אמר סירסו, כאשר שכלה נשים וגו' א"ל כשם שעשית לישראל במצרים, כך עשיתי לך שהיית מסרס אותם וכו'. וע"ש עוד בפ"ג אות ח' וכ"ה בפרקי דר"א פ' מ"ט וז"ל א"ל שמואל, כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך, כשם ששכלה חרב עמלק זקנך את בחורי בני ישראל מאחרי הענן וישבו נשיהם שכולות אלמנות, כן תשכל מנשים אמך, ע"כ. ולפי"ז י"ל כמש"נ, אולם מדברי הילקוט שהובא לעיל מבואר להדיא שדין מיתתו היה משום רוצח.

באזני וגו', ויאמר שאול מעמלקי הביאום
 אשר חמל העם וגו' למען זבוח לה' אלקיך,
 ויאמר שמואל וגו' ולמה לא שמעת בקול
 ה' ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ה',
 ויאמר שאול אל שמואל אשר שמעתי בקול
 ה' וגו' ואביא את אגג מלך עמלק, ויקח
 העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבוח
 לה' אלקיך בגלגל, ויאמר שמואל החפץ
 לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה' הנה
 שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים וגו'
 יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך, ויאמר
 שאול אל שמואל חטאתי כי עברתי את פי
 ה' ואת דבריך וגו'.

והדברים צ"ב דמתחילה כשא"ל שמואל
 ולמה לא שמעת בקול ה', השיב שאול
 ואמר שמעתי בקול ה', והרי נצטווה הוא
 בפירוש להרוג את הבהמות ולא הרגן וכמו
 שאמר שאול עצמו לשמואל שלא הרגו את
 הצאן והבקר, וא"כ כיצד אמר ששמע בקול
 ה', ועוד צ"ב שינוי הלשון דמתחילה אמר
 לו שמואל ולמה לא שמעת בקול ה', ולאחר
 ששאל ענה לשמואל ואמר לו "אשר
 שמעתי בקול ה'", לא אמר שמואל לשאול
 שלא שמע בקול ה', אלא אמר לו "יען
 מאסת את דבר ה'", וצ"ב.

ואמר הגר"ח בביאור הענין, דהנה
 נצטווה שאול להחרים את הכל מעמלק

כדכתיב לך והכית את עמלק והחרמתם את
 כל אשר לו וגו', ונראה דמצוה זו חלה רק
 אחר שזכו ישראל בממונם, דאז חייל עלייהו
 מצות החרם, אבל קודם שכבשו וזכו
 בממונם לא נתחייבו עדיין להחרימם*. והנה
 כאן הרי לא קיימו ישראל את מצות ה'
 ולא החרימו את ממונם, וזהו שאמר שמואל
 לשאול לא שמעת בקול ה', וענה לו שאול
 שמעתי בקול ה', והיינו דכיון דמצות החרם
 אינו אלא כשזכו בו ישראל, א"כ הכא
 דקודם שזכו בו ישראל הקדישו את הממון
 לגבוה, והדין הוא דאע"פ שלא זכו בממון
 עדיין, מ"מ יכולין להקדישן, וכמבואר
 בנדרים ל"ד ע"ב היתה לפניו ככר של הפקר
 ואמר ככר זה הקדש וכו', ומבואר שם
 בראשונים דבחפץ של הפקר, העומד תוך
 ד' אמותיו של אדם או סמוך לו באופן
 שאחר אינו יכול לזכות בו, אם יקדישנו חל
 ההקדש אע"פ שלא זכה בו ועדיין לא
 הגביהו, ולא חשיב כמקדיש דבר שאינו
 ברשותו, (ועיי"ש בתוס' וברא"ש ובר"ן).

ולפי"ז י"ל דהכא גבי שאול, אחר שהרגו
 את עמלק הרי הבהמות היו הפקר, וא"כ
 אם ה' בא השלל לרשותם והיו זוכים בצאן
 ובבקר, בודאי היו מחרימין אותן, כי מיד
 שבאו לרשותן נתחייבו להחרימם, אלא
 דעצתו של שאול היתה שלא יזכו ישראל

* יש להעיר דהנה שיטת רש"י ס"פ כי תצא דיש מ"ע של מחיית עמלק גם על הבהמות של עמלק,
 ומקורו מהמכילתא שם, א"כ בודאי דחל על הבהמות מצות מחיה אף קודם שזכו בבהמות, כמו המצוה
 שנצטוו למחות את האנשים מעמלק, וצ"ל דכאן אזיל בשיטת הרמב"ם והחינוך שלא הביאו דין זה
 שצריך לאבד גם בהמות של עמלק, ומשמע דס"ל דהמ"ע דמחיה היא רק על האנשים של עמלק ולא
 על הבהמות, (ועי' מנ"ח מצוה תר"ד), וא"כ י"ל דהא דנצטווה שאול להרוג את כל הבהמות, היה
 זה מצוה מיוחדת שנאמרה בנבואה זו, ושפיר אפ"ל דנאמר להם לקיים מצות חרם היינו שיהרגום רק
 לאחר שזכו בשלל והבהמות, ולא שיהרגו את הבהמות סתם.

ובזה יש לפרש הא דכתיב להלן ויאמר שאול אל שמואל חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך,
 דפי ה' היינו המצוה בתורה שנצטוינו להרוג את עמלק והוא לא הרג את אגג, ואת דבריך היינו
 הנבואה המיוחדת של שמואל להרוג עתה גם את הבהמות, מהגרי"ד.

הגרי"ח

עשייתן היא כדי להקריב קרבנות, וזהו שאמר לו "יען מאסת את דבר ה'", כי אע"פ דלא עבר בזה על מצות ה', אבל יש בזה משום מאסת את דבר ה', כיון שעשה תחבולה להפטר ממצות ה', ועל כן וימאסך ממלך, עכ"ד הגרי"ח.

אולם עדיין צ"ב לפי דברי הגרי"ח כיצד אמר שאול שמעתי בקול ה' וגו' ואביא את אגג מלך עמלק, דהרי אם לפי דבריו קיים את דבר ה', איך השאיר את אגג בחיים ולא הרגו, והרי בזה ודאי שעובר על ציווי ה' שנצטווה למחות את עמלק. אמנם הנה שיטת הרמב"ם בפ"ו מהל' מלכים ה"א דבין במלחמת מצוה ובין במלחמת הרשות אין עושין מלחמה עד שקוראין להם לשלום, אם השלימו וקיבלו שבע מצות שנצטוו ב"נ עליהן אין הורגין מהן נשמה, ובה"ב כ' אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהן נשמה שנאמר כן תעשה וכו', וכן הוא אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק, ע"כ. מבואר בדברי הרמב"ם דדין מחיית עמלק אינו אלא כשלא השלימו ולא קיבלו מס ועבדות וז' מצוות ב"נ, אבל אם השלימו וקבלו ז' מצות אין הורגין אותם.

וא"כ אפשר לומר דמתחילה כששאול התחיל במלחמה, קרא לעמלק לשלום ולא השלימו, דהרי לשיטת הרמב"ם חייבים לפתוח ולקרוא להם לשלום אפי' במלחמת מצוה ומלחמת עמלק בכלל זה, מ"מ אח"כ

בבהמות כלל, אלא מיד כשיהיו סמוכים לבהמות יקדישום לה' קודם שיזכו בהם, וחל ההקדש בכה"ג וכנ"ל, ובאופן זה לא נתחייבו להחרימם כיון שלא זכו בהן עדיין, ונמצא שלא עברו בכך על דבר ה', וזהו שאמר שאול לשמואל "ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבוח לה'", וכוונתו לומר דכבר מראשית החרם קודם שחל החיוב להחרימם, דהיינו קודם שזכו בהן שלא נתחייבו עדיין להחרימם, כבר הקדישום לזבוח לה', וא"כ הרי לא עברו על מצוות ה' כיון שעפ"י דין פקע מיניהו מצות החרם, וע"ז אמר לו שמואל "החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה' הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים", והיינו שא"ל כי חפץ ה' ורצונו הוא שישמעו ויקשיבו בקולו ויעשו את מה שצוה, ולא שימצאו עצות ותחבולות להפטר ממצות ה', הגם שעושה זאת כדי להקריב עולות וזבחים אין זה כלום, דמ"מ קיום דבר ה' אין כאן*.

ולפי"ז בתחילה כשראה שמואל שלא חחרים את הבהמות, א"ל למה לא שמעת בקול ה', כי היה בדעתו שעבר על מצות ה'**, וענה לו שאול שמעתי בקול ה' ולא עברתי על מצותיו, כי חיוב החרם הוא רק לאחר שזוכים בבהמות, והם הקדישום קודם שזכו בהן, ע"ז א"ל שמואל דאין ה' חפץ שיעשו מצוות להפטר ממצותיו, אפי' אם

* וכזה יתבאר היטב לשון הכתוב הנה שמוע מזבח טוב וגו', דכפשוטו צ"ב דאם טענת שמואל היתה שיש כאן חטא במה שלא הרגו את הבהמות, א"כ הול"ל לשאול בפשטות דחטא בזה שלא הרג את הבהמות ואסור לעשות חטא, ומהו שא"ל דטוב לשמוע ולהקשיב לקול ה' מהבאת קרבנות, אכן לפי דברי הגרי"ח א"ש, מהגרי"ד.

** וזהו ג"כ פי' המשך לשון הכתוב שם "ותעט אל השלל", דשמואל אמר לשאול דמה שהשאיר את הבהמות והשלל, לא היה זה כלל משום חמלה כדברי שאול, אלא ה"י זה משום ותעט אל השלל, רדיפה אחר ממון, מהגרי"ד.

שם

מיד, וזהו שא"ל שמואל דאף שא"א לומר
שלא שמעת בקול ה', מ"מ מאסת את דבר
ה' ע"י עשיית טעדי להפטר ממצות ה'
וחסרת בקיום דבר ה'.

ולפי"ז מיושב נמי קושית הגרי"ז הנ"ל,
דאחר שאגג השלים וקיבל ז' מצוות, גם
שמואל לא היה יכול להרגו מדין עמלק,
ולכן הרגו רק מדין רוצח, וזהו דכתיב ויאמר
שמואל הגישו אלי את אגג מלך עמלק וילך
אליו אגג מעדנת (ופי' הרד"ק בגאווה
ובתענוג) ויאמר אגג אכן סר מר המות, פי'
שחשב אגג שלא יהרגוהו כבר אחר שהשלים
וקיבל ז' מצוות, וע"ז א"ל שמואל כאשר
שכלה נשים חרבך וגו', דמ"מ הנך חייב
מיתה משום רוצח וכמש"נ.

וכשהציע הגרי"ד את הדברים לפני אביו
מרן הגרי"ז הסכים עמו, והוסיף הגרי"ז
דלפי דברי הרמב"ם הנ"ל דדין מחיית עמלק
הוא רק באותן שלא השלימו ולא קבלו
עליהן ז' מצוות שנצטוו ב"נ, א"ש כפל
לשון הכתוב שם, לך והחרמת את החטאים
את עמלק, דלכך אמר את החטאים היינו
אותן שלא קבלו ז' מצוות ב"נ, דדוקא אותן
מצוה להחרימם ולהרגם, אך אם השלימו
דשוב אינם בכלל חטאים אין הורגים אותם.
[ונדפס בחי' מרן רי"ז הלוי, שמואל].

כששאל תפס את אגג חי ולא הרגו מיד,
אז תיכף התחכם אגג ונכנס עמם בדברים
שרוצה להשלים ולקבל ז' מצוות ב"נ,
וממילא כבר לא היה יכול להרגו מדין
עמלק, וזהו שאמר שמואל לשמואל אשר
שמעתי בקול ה' וגו' ואביא את אגג מלך
עמלק, והיינו דלא עבר על מצות ה' דמאחר
והשלים וקיבל ז' מצוות ב"נ, לא הי' שייך
לקיים בו דין מחיית עמלק, וע"כ חמל עליו
ולא הרגו. וגם ע"ז אמר לו שמואל "מאסת
את דבר ה'", היינו דאף דבאמת לא עבר
על דבר ה' במה שלא הרגו את אגג, כיון
שהשלים וקיבל ז' מצוות, מ"מ עשה עצה
לפטור א"ע מהריגתו ע"י שלקחהו בשבי
וממילא מיד השלים אגג, והטענה על שמואל
היתה שלא היה לו להניח לאגג אפשרות
להשלים, והיה לו תיכף ומיד כשתפסוהו
להרגו לפני שישלים.

ואף שיש מצוה לפתוח ולקרוא לשלום
וגם בעמלק הדין כן, מ"מ כ"ז דוקא קודם
שהתחילו במלחמה, אבל לאחר שכבר
התחילו במלחמה שוב אין מצוה לקרוא
לשלום, אבל מ"מ אם השלימו אפי' אח"כ
אסור להרגם¹⁰, וממילא לא היה לו לשאול
לתת לאגג אפשרות להשלים, כיון דאין כבר
מצוה לקרוא להם לשלום והיה לו להרגו

* והגרי"ד הוסיף דלפי"ז נמצא חידוש דדין השלימו וקבלת מצוות מהני גם לאחר שכבר התחילו
במלחמה, וגם לכלל יחיד בפ"ע מהני השלמה ואי"צ שכל העם ישלים, ואמר שיש לו ראיות דמהני
השלמה אף לאחר שהתחילו במלחמה, ע"כ.

[ולפמ"ש"נ בארוכה מהגרי"ד בס' אהלי חיים בענין קריאה לשלום במלחמה, בדעת הראב"ד וכן בדעת
הרמב"ם והרמב"ן, דקבלת ז' מצוות כדין קבלה האמורה בג"ת, מהניא להפקיע הלאו דלא תחיה כל
נשמה והמצוה דמחה תמחה בעמלק ושוב אסור להורגם, ואף דעדיין לא השלימו בקבלת מס ועבדות,
יעוי"ש בארוכה. וא"כ י"ל בפשיטות טפי דאגג קיבל ז' מצוות בקבלה גמורה, וע"כ הועיל זה להפקיע
ממנו דין מחיה אף לאחר שהתחילו במלחמה, דדין זה הוא דין בפ"ע ואינו שייך לדין השלימו
במלחמה, ומשום מהני גם לכל יחיד בפ"ע להפקיע דין מיתתו, ודו"ק].